

ВІДШКОДУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ШКОДИ

«Адаптація земельного
законодавства України до вимог
Європейського Союзу. Гарантії
прав на землю»
3 червня 2021

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права
НЮУ ім. Ярослава Мудрого
Карнаух Богдан Петрович

Стаття 69 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»

Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, підлягає компенсації в повному обсязі.

Особи, яким завдано такої шкоди, мають право на відшкодування неодержаних прибутків за час, необхідний для відновлення здоров'я, якості навколишнього природного середовища, відтворення природних ресурсів до стану, придатного для використання за цільовим призначенням.

1. належний спосіб захисту при хронічному забрудненні (грунту);
2. множинність забруднювачів;
3. причинний зв'язок при забрудненні канцерогеном;
4. відшкодовність превентивних витрат;
5. відшкодовність державних витрат на ліквідацію наслідків аварії.

пожежа на нафтобазі

- 10 днів тривала пожежа
- 5 осіб загинуло
- 16 осіб дістали травми
- 1 млрд грн збитків

Постанова ВС від 26 лютого 2020 року
у справі № 372/4399/15-ц

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88137847>

ПОЗИЦІЯ ПОЗИВАЧІВ

На що скаржилися:

- Забруднення ґрунту бенз(а)піреном (канцероген);
- Чорні опади і сажа в повітрі;
- Псування городини;
- Опіки;
- Загострення респіраторних захворювань (астма);
- Підвищення артеріального тиску.

Чого вимагали:

- Відшкодування моральної шкоди 835 тис. грн

ЩО УХВАЛИВ СУД

- стягнути моральну шкоду 50 тис. грн. у зв'язку із порушенням права на приватне життя (ст. 8 ЄКПЛ)

«пожежа на нафтобазі мала очевидну загрозу для життя і здоров'я позивачів та членів їх сімей, загрозу для природного довкілля та екологічної безпеки, призвела **до порушення усталених способів особистого і сімейного життя**, безпеки житла, до звуження можливостей використання продукції особистого підсобного господарства. Внаслідок зазначених аспектів позивачі пережили **значні душевні хвилювання**, що знайшло свій прояв у постійному стресі, страхах та тривогах»

Постанова ВС від 26 лютого 2020 року
у справі № 372/4399/15-ц

- Fadeyeva v. Russia, no. [55723/00](#), ECHR 2005-IV
- Ledyayeva and Others v. Russia, nos. [53157/99](#), [53247/99](#), [53695/00](#) and [56850/00](#), 26 October 2006
- Dubetska and Others v. Ukraine, no. [30499/03](#)
- Giacomelli v. Italy, no. [59909/00](#), ECHR 2006-XII
- Cicek and Others v. Turkey (dec.), no. 44837/07

(1) хронічне забруднення ґрунту: спосіб захисту

- в УСІХ європейських країнах доступний такий спосіб захисту як вимога відновлення землі (в натурі)
 - співвідношення між вартістю відновлення і вартістю землі враховується (Австрія, Бельгія, Німеччина, Греція, Італія, Нідерланди);
 - є винятки (Австрія: пара. 79b і 79k(2) Закону про генні технології; пара. 11(2) Закону про ядерну відповідальність; Бельгія: Закон про захист морського середовища)

- ст. 394 ЦК України
 - відшкодування суми, на яку знизилася вартість землі
- п. (б) ч.3 ст. 152 ЗК України
 - відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав

(2) хронічне забруднення грунту: багато забруднювачів

крім відповідачів у цій місцевості розташовані:

- військова частина,
- військовий аеродром,
- підземні нафтохранилища,
- асфальтний завод та
- нафтобаза компанії «КЛО».

в УСІХ європейських країнах діє принцип:

якщо позивач не може довести, в якій мірі відповідач спричинився до забруднення – усі відповідачі несуть СОЛІДАРНУ відповідальність

Див. пара. 830, 840 BGB;

Стаття 3:105 Принципів Європейського Деліктного Права (PETL)

«Коли наявна множинність діяльностей, і відомо, що жодна із них не завдала усієї шкоди чи будь-якої визначуваної частки шкоди, то всі діяльності, що вірогідно спричинилися до завдання шкоди, вважаються такими, що спричинили рівні частини шкоди».

(3) хронічне забруднення ґрунту: канцерогенний фактор

- бенз(а)пірен – це канцероген **1 класу** за даними Міжнародного Агенства Дослідження Раку (IARC)

здатен викликати рак легенів та шкіри

ЧИ МОЖНА ДОВЕСТИ ПРИЧИННИЙ ЗВ'ЯЗОК?

"Що стосується погіршення стану здоров'я, то важко відрізнити вплив екологічних ризиків від впливу інших відповідних факторів, таких як вік, професія або особистий спосіб життя. Також що стосується загального контексту довкілля, то немає сумнівів в тому, що сильне забруднення води та ґрунту може негативно вплинути на громадське здоров'я загалом та погіршити якість життя особи, але його фактичний вплив у кожному окремому випадку неможливо визначити у кількісному вираженні; «якість життя», власне, є суб'єктивною характеристикою, яка не піддається точному визначенню (рішення ЄСПЛ від 26 жовтня 2006 року у справі «Ледеяєва та інші проти Росії»)).

ЧИ МОЖНА ДОВЕСТИ ПРИЧИННИЙ ЗВ'ЯЗОК?

Який стандарт доказування ми застосовуємо?

- поза розумним сумнівом;
- переважаючої вірогідності.

Див.: В Karnaukh 'Standards of Proof: A Comparative Overview from the Ukrainian Perspective' 2021 2(10) *Access to Justice in Eastern Europe* 25–43. DOI: 10.33327/AJEE-18-4.2-a000058

поза розумним сумнівом:
(Австрія, Німеччина, Іспанія,
Греція)

- вірогідність **90%** і більше

переважаюча вірогідність:
(Англія, Шотландія,
Фінляндія, Швеція, Італія)

вірогідність **більше 50%**

причинний зв'язок доведено,
якщо відносний ризик (RR)
більше 2

ПОСЛАБА ВИМОГИ ПРИЧИННОСТІ

- Австрія, Німеччина, Греція і Нідерланди

Omkeringsregel (Нідерланди)

ЯКЩО

- Дії відповідача були протиправними;
- Дії відповідача створювали певний ризик;
- Ризик матеріалізувався,

ТО

- Тягар доказування перекладається на відповідача.

Англія:

- замість причинного зв'язку – «істотне збільшення ризику»

Fairchild v Glenhaven Funeral Services Ltd [2002] UKHL 22.

- Збільшення ризику на 18% є істотним

Sienkiewicz v Greif (UK) Ltd [2011] UKSC 10 (9 March 2011).

'perte d'une chance' (Франція і Бельгія)

- відшкодування пропорційне до коефіцієнту імовірності того, що шкода була спричинена діями відповідача.

Стаття 3:103 PECTL Альтернативні причини

«Коли є декілька діяльностей, кожна із яких була б достатньою для спричинення шкоди, але залишається невідомим котра із них насправді спричинила її, кожна діяльність вважається причиною у тій мірі, в якій це відповідає імовірності того, що саме вона могла спричинити шкоду потерпілого».

(4) ВІДШКОДОВНІСТЬ ВИТРАТ НА ЗАСТЕРЕЖНІ ЗАХОДИ

- у більшості європейських країн підлягають відшкодуванню витрати на попередження шкоди або зменшення її наслідків

див., наприклад, статтю 6:96 і 6:184 ЦК Нідерландів

- Стаття 2:104 PETA. «Превентивні витрати»

«Витрати понесені для попередження шкоди, яка загрожувала, є збитками, що підлягають відшкодуванню тією мірою, наскільки вони були розумними».

(5) ВІДШКОДОВНІСТЬ ВИТРАТ ДЕРЖАВИ НА ЛІКВІДАЦІЮ АВАРІЇ

тенденція до визнання за державою права вимагати із винуватця відшкодування витрат на ліквідацію аварії

- Нідерланди: стаття 75 Закону про захист ґрунтів;
- Бельгія: стаття 2 bis Закону при цивільний захист;
- Англія, Шотландія: стаття 78P Закону про захист навколишнього природного середовища;
- Австрія: безпідставне збагачення + пара. 11 Закону про ядерну відповідальність;
- Німеччина і Швеція: *negotiorum gestio*

Дякую за увагу!